

Emili Mira i López (1896-1963) de l'Institut Psicotècnic de la Generalitat (1931) al test de Psicodiagnòstic Miokinètic, passant per la psiquiatria de guerra.

Emili Mira fou l'introduïdor –i un dels primers crítics– de la psicoanàlisi i de la orientació professional a Catalunya. Havia nascut a Santiago de Cuba i morí a Petrópolis (Brasil), després de viure exiliat a Amèrica i en condicions molt dures des del final de la guerra d'Espanya. Tot i que de vegades se l'ha volgut presentar com el primer psicòleg científic català, Mira és, sobretot, una conseqüència dels importants esforços que es van fer des de l'època de la Mancomunitat de Catalunya per tal d'elevat el nivell pedagògic de les escoles catalanes. Convé recordar que Catalunya era un dels referents educatius a principis del segle passat. La Mancomunitat creà l'any 1919, l'Institut d'Orientació professional, que dirigí el professor belga (flamenc) Georg Dwelshauvers que en poc temps adquirí un gran prestigi i modificà els hàbits didàctics del professorat. A més a Catalunya s'estava perfectament al dia de la situació en pedagogia arreu d'Europa. A tall d'exemple, recordem algunes dades. L'any 1911, la 'Revista de Pedagogia' ja donava a conèixer Dewey, de qui es traduí al català 'El meu credo pedagògic' l'any 1925. L'any 1922 l'obra de Piaget ja era coneguda a Catalunya, i ell mateix visità Barcelona posteriorment convidat pel seu amic Pere Rosselló. El més important pedagog europeu de la dècada de 1930, Célestin Freinet, també visità Barcelona l'any 1933 i assessorà la Generalitat republicana.

Amb aquestes referències queda clar que Emili Mira no és, de cap manera, un fenomen aïllat. S'inscriu en la tradició de metges progressistes, molt important a les primeries de segle –de metges n'hi havia a pilons dins la Unió Catalanista, presidida pel Dr. Martí i Julià (1861-1917), psiquiatra ell mateix i director del Frenopàtic de Les Corts a Barcelona– i forma en els rengles del positivisme mèdic que defensava, amb arguments extrets de l'obra de Claude Bernard, la unitat psicosomàtica de l'individu. L'any 1923, Mira és un dels fundadors de la Unió Socialista de Catalunya, grup d'intel·lectuals amb poc ressò social i tingué com a metge i com a persona de gran sensibilitat social un paper significatiu, tot i que menor, en l'ambient de renovació pedagògica que portava cap a la integració de la pedagogia i la psicologia. De fet, sempre defensà que la frase 'mens sana in corpore sana' havia de convertir-se en 'mens sana in societas sana' i de fet aquest fou un dels axiomes de la seva pràctica psicopedagògica.

Amb la República i l'Autonomia, L'Institut d'orientació professional canvià de nom, per convertir-se en Institut Psicotècnic de la Generalitat (1931) i Emili Mira que ja en formava part adquireix noves responsabilitats sempre dins els àmbits de la renovació pedagògica.

Per a Mira, que pertany encara a l'àmbit deweyà, la personalitat està composta de la suma de tres instàncies integrades: Intel·ligència (aspecte cognoscitiu) + Temperament (aspecte afectiu) + Caràcter (aspecte connatiu, activitat que condueix a l'acció). Aquestes tres instàncies estan arbitrades pel jo i han d'estar integrades entre elles. Aquesta és una tesi molt tradicional en l'àmbit de la psicologia a Catalunya i que, posteriorment, s'ha vist recolzada en les investigacions sobre intel·ligència emocional. Significativament, la idea que la personalitat és tant o més important que las aptituds en educació continua essent avui matèria de debat.

Aquesta concepció integradora i humanista de la psicologia es fa palesa en la seva famosa definició, segons la qual: 'malalt és tot aquell qui pateix o fa patir'.

Mira fou també dels primers a preocupar-se dels infants amb necessitats educatives especials degut a malalties intel·lectuals, caracterials o psiquiàtriques i, a tal efecte, va obrir l'any 1935 el centre La Sageta a Barcelona, amb el metge Jeroni Moragues i el neuropsiquiatra Alfred Strauss, de la Universitat de Heidelberg, refugiat a Catalunya fugint de la persecució nazi.

Durant la guerra, Mira és nomenat Cap dels Serveis Psiquiàtrics i d'Higiene Mental de l'exèrcit republicà amb grau de tinent-coronel (1938) i escriu la plana més lamentable de la seva trajectòria professional dissenyant la tortura psicològica que s'aplicava a les txeques comunistes de Barcelona. Després de la guerra Ramon Sarró (1900-1993), psiquiatra que havia estat deixeble directe de Freud a Viena, divulgà una sèrie de documents significatius sobre el tema (recollits de forma edulcorada per Solé i Sabaté, a La Vanguardia (24 febrer 1987) i rebutats per la filla del Dr. Mira un mes més tard). Al seu assaig 'Psychatry on War' (1941), Mira passa òbviament de llarg sobre aquest tema, però assenyala que degut a la manca de personal mèdic als hospitals psiquiàtrics, foren els mateixos malalts els qui durant aquells anys aprengueren a cuidar els uns dels altres en una mena d'anticipació de les tècniques de l'antipsiquiatria. Quan es pensa en les sinistres condicions dels hospitals mentals a Europa durant la 2ª G.M., l'experiment no deixa de ser significatiu.

Exiliat, visqué errant durant anys, primer a Anglaterra i posteriorment als Estats Units (on sembla que no se li permeté residir per causa de la seva activitat durant la guerra civil) i a l'Amèrica llatina, on feu nombroses conferències. Només a partir de la dècada del 1950 obtingué una certa estabilitat professional al Brasil, treballant també sobre els temes d'orientació professional. Però la seva aportació més significativa, el Test de Psicodiagnòstic Miokinètic, quedà en part per desenvolupar. El presentà l'any 1939 a la Reial Acadèmia de Medicina de Londres, amb el títol 'The MPD. A New device for detecting the conative trends of personality' i consistia en un text projectiu basat en l'estudi dels gestos per tal de detectar la personalitat. En grec, 'mios' significa 'múscul' i es tracta d'estudiar els moviments musculars de la cara per tal de preveure la personalitat d'un individu. Els tests projectius foren una eina molt usada en els anys posteriors a la 2ª G.M. però després han estat acusats de subjectivisme. El test miokinètic ha estat revisat en diverses ocasions i s'utilitza encara, tot i la seva complexitat.